

СТАНОВИЩЕ

от проф. СНЕЖИНА ТАНКОВСКА

относно предложените материали

от главен асистент д-р РУМЯНА НИКОЛОВА

за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност доцент по Театрознание и театрално изкуство (история на българския театър), професионално направление 8.4.Театрално и филмово изкуство

Главен асистент д-р Румяна Николова е единствен кандидат в обявения от Института за изследване на изкуствата - БАН конкурс (Държавен вестник, бр.3/10.01.2020 г.), за участие в който представя всички указани в ЗРАС документи и материали.

Румяна Николова има диплома за висше образование, магистър по Театрознание от Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“, 1997г. От 2007г. е Доктор по „Театрознание и театрално изкуство“ с успешно защитена в НАТФИЗ дисертация на тема „Актьорският тренинг през XX век (Промени в позицията на актьора в представлението през XX век)“.

От 2008г. гл. асистент д-р Румяна Николова е гост-преподавател в НАТФИЗ по дисциплините „Подготовка и развитие на сценичен проект“, „История на руския театър“, „Актьорският тренинг на XX век“

За участие в настоящия конкурс кандидатът представя монографията „Модел на функциониране на българския театър в периода 1944 – 1989 година“, ИК „Петко Венедиков“, С., 2020, ISBN 978-619-7469-12-7, както и колекция от „статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация“ и „в специализирани издания в областта на изкуствата“ (съгласно изискванията на ЗРАС).

Очевидна е категоричната изследователска мотивация на автора да проучи и „разкаже“ (по нейното определение) българския театър в периода, указан в заглавието на монографията. Това усилие е подкрепено и обогатено с

голям брой публикации на статии и доклади от участия в конференции и дискусии в рамките на национални и международни форуми, (част от тях представени като материали за участие в настоящия конкурс). В приложените съпътстващи текстове методично и последователно Румяна Николова дискутира основни характеристики на българския театър като социален и културен феномен. Синергията между изследователския труд в монографията и в съпътстващите публикации по категоричен начин подкрепя и обогатява приносния характер на предложените от автора текстове.

Съдържанието на основния хабилитационен труд е структурирано както следва: Предварителни бележки; Пет глави; Заключителни бележки; Четири приложения; Цитирана и използвана литература. Монографията е снабдена с необходимия внимателно подбран и подробно указан масив от информация за проучените архивни документи и използвана/цитирана литература.

В началото на Предварителните бележки авторът определя заглавието на текста и по-специално фразата „модел на функциониране“ като възможно най-общ израз, който дава възможност да изследваме театъра в периода на комунизма от т.нар. „птичи поглед“. (Монография, стр.7) Цитираното пояснение обосновава необходимостта от краткото въвеждане в темата, източниците и периода (като граници и събития). Ценно качество на изследователската работа на Румяна Николова е точният подбор и обективното боравене с използваните „основно първични документи“ съхранявани в Централния държавен архив (ЦДА) като база за проучване на определената от нея тема, положена в един период от близката ни история, който все още е зареден с противоречиви позиции за оценки и изводи. Заслужава да бъде отбелязано и умението ѝ да подреди, анализира и коментира огромния материал от архивните документи, като последователно определя етапите в установяването на новия модел на функциониране на българския театър след 1944 г.

Основополагаща за цялостното съдържание на монографията е Първа глава. Формиране на нов театрален модел 1944 – 1956 г. Не случайно тя заема първата половина от обема на труда и е необходимо разделена на две части: Модел на управление и контрол на българския театър (културна администрация, КНИК, репертоарно бюро, театрална мрежа) и Художествен

модел (репертоарна политика, нова българска драма, въвеждане на социалистическия реализъм в сценичната практика). В тази глава са очертани и основните приносни характеристики на труда, които предстои да бъдат по-детайлно разработени в анализа на следващите времеви и събитийни етапи в процеса на установяване и доминиране на театралния модел до 1989 г.

Съдържанието на труда в следващите две глави е развито в заявената вече посока на изследването, с фокус върху периода 1956 – 1968 г. и следните теми: Втора глава. Променливата културна политика в периода 1956 – 1968 г. и Трета глава. Пробиви в нормативната естетика на театралния социалистически реализъм в периода 1956 – 1968 г. В тази част на монографията Румяна Николова продължава да работи с архивни документи. Изключително полезна за целта на изследването е предложената от автора методология, обоснована още в Предварителните бележки (стр.8), където архивните материали са определени и като свидетелство за „силно идеологизираната комунистическа историография“, използвана в служба на партийната пропаганда през периода 1944 – 1989 г., а доминиращият в тях подход на превръщане на събитията от даден период в гранични е прилаган и след 1989-та. Ето защо авторът продължава: *„Съвременната и адекватна гледна точка е „да се открият годините на съпротивите срещу системата в целия социалистически лагер – най-вече унгарските събития през 1956, чешките през 1968, полските през 1980“ (Йорданов, Н. Върху периодизацията на историята на българския театър. Изкуствоведски четения, Институт за изследване на изкуствата, С., 2010, с.39)“* (Монография, стр. 8). Така Румяна Николова обосновава необходимостта в изследването по темата да бъде приложена методология, която комбинира двете гледни точки и прави възможно създаването на профил на българския театър, като функция на господстващата партийна политика и съпътстващите я опити на представители на творческите среди „постепенно, без крайни жестове (да) преформулират границите на допустимост, но без „избухвания“ извън рамките на социалистическия реализъм“ (Монография, стр. 180). Тази част от труда е необходима и ценна не само с точното очертаване спецификата на театралния модел, но и с дискутирането на процеси на съпротива срещу него, доколкото те съществуват като опити за пробив в естетиката на социалистическия

реализъм. Към края на 1956 г. българският театър е реформиран с въвеждането на новия модел на държавно централизирано управление. Подчиняването на театъра на комунистическата идеология с цел издигане на обществено възпитателната му роля, неминуемо го превръща в средство за пропагандиране на партийните идеи. Политическите събития и съответните партийни форуми през 1956 г. налагат на управляващите да осъществят известни промени на контролирано либерализиране в културната политика с готовност за незабавно парирание и ограничаване на всякакви сигнали за порадикална промяна в модела на управление на театъра като част от културния живот в страната. Все пак през указания период се случват „пробиви в нормативната естетика на театралния социалистически реализъм“ – създаването на Сатиричния театър, краткият живот на Бургаската група, осезаемото навлизане на нови режисьори в театралната практика – явления, които авторът откроява като израз на търсена промяна. Въпреки това, в края на периода 1956–1968 остава усещането за фрустрирани надежди и непълноценни опити на театралната общност да преодолее стагнацията, която винаги следва кратките пориви към промяна на модела. Тази доминираща нагласа е мост към основната тема в последните две глави на монографията.

Четвърта глава. 70-те години: настроения за театрални реформи и Пета глава.

Театърът пред необходимостта от реформа през 80-те години.

Обединяващата позиция на автора относно случващото се през двете десетилетия преди 1989 г. е за наличието на по-осезаеми прояви на духа за реформиране на театралния модел, определен като „настроение“ през 70-те, а през 80-те – като „необходимост“. Намерение за промяна останало нереализирано до края на 1989 г. В последните две глави се съдържат съществени елементи на монографичния труд, които подкрепят приносната му характеристика не само като първо по рода си изследване на предложената тема, но и което по подразбиране прави необходимо проучването на следващия период - от 1989г. до днес. Кохерентната структура на монографията е резултат от точното разполагане в текста на акценти, които говорят за необходимостта от промяна или имплицитно съдържат намерения за неслучили се актове на съпротива срещу статуквото. Това предполага материал за хипотези относно специфичните трудности,

които бележат търсенето на новия модел на българския театър по пътя на опитите за реформи след 1989 г. Търсене, което все още продължава.

Румяна Николова финализира Заключителните бележки в монографията така: „Избраната методология на работа в този текст разказва периода през основни тенденции и ключови събития, подкрепени с конкретни примери. Подробен разказ би включил много по-системно и подробно представяне на малките разкази на отделни текстове, спектакли, артисти...“ (стр. 258). Тези редове свидетелстват за професионалната етика на автора, който като сериозен изследовател използва инструментите на обективното научно търсене, но в качеството си на принадлежащ към българската театрална общност, не остава безпристрастен към състоянието и перспективите за развитие на културните процеси у нас.

Убедена съм в полезността на предложения от Румяна Николова изследователски труд като нейно лично авторско постижение със сериозна познавателна стойност. Монографията и представените съпътстващи текстове може да бъдат използвани като материал, подпомагащ в учебно-методически и практико-приложен план преподаването на аспекти от историята на българския театър в различни образователни програми.

Личните ми впечатления от кандидата като член на академичната общност в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ са положителни.

Въз основа на изложеното до тук убедено препоръчвам на научното жури да присъди на главен асистент д-р Румяна Николова академичната длъжност „доцент“.

Гласувам с ДА.

22.05.2020 г.

проф. Снежина Танковска

